

ABSTRAKT

Úvod: V posledních desetiletích roste zastoupení seniorů a zvyšuje se význam poznatků a přístupů geriatry a gerontologie. Se zvyšujícím se věkem narůstá též počet onemocnění a užívaných léčiv (prevalence polymorbidity a polyfarmakoterapie) a s ohledem na fyziologické, patologické a další změny provázející stárnutí se zvyšuje i riziko polékových komplikací. Pro racionální užití léčiv ve stáří je podstatné eliminovat negativní vliv a negativní dopady různých lékových a nelékových faktorů a zajistit co nejvyšší účinnost, bezpečnost a náladovou efektivitu podávaných lékových režimů. Zejména podávání anticholinergních léčiv může mít řadu negativních dopadů u seniorů (např. zmatenost), jelikož v souvislosti s procesy stárnutí se zvyšuje tzv. „cholinergní deficit“. V případě, že je podávání anticholinergních léčiv u seniorů nezbytné, je třeba volit lékový režim s co nejnižší anticholinergní aktivitou. Tato diplomová práce se zaměřila na hodnocení prevalence užití anticholinergních léčiv a na to, která anticholinergní léčiva a které kombinace těchto léčiv jsou nejčastěji předepisovány u geriatrických pacientů v akutní, ambulantní a lékárenské zdravotní péči v České republice.

Metodika: Sběr analyzovaných dat probíhal v letech 2018 - 2020 v rámci ESR7 projektu EUROAGEISM H2020 (2017 - 2021). Do studie v České republice bylo zařazeno celkem 1602 seniorů ve věku 65 let a více, a to 589 pacientů z akutní péče (vyšetřených na geriatrických klinikách v Brně, Hradci Králové, Opavě a Praze), 563 pacientů z ambulantní geriatrické péče (vyšetřených ve shodných městech) a 450 pacientů vyšetřených v lékárenské péči (v Holešově, Hradci Králové a Kroměříži). Data byla sbírána prospektivně výzkumnými pracovníky prostřednictvím validovaného dotazníku, který umožňoval komplexní geriatrické hodnocení (tzv. CGA - Comprehensive Geriatric Assessment). Toto vyšetření obsahovalo více jak 300 geriatrických charakteristik, zahrnujících údaje o socio-demografických charakteristikách, klinickém a funkčním stavu seniorů, laboratorních vyšetřeních, subjektivní a objektivní hodnocení zdravotního stavu a stařecké křehkosti, spotřeby zdravotnických služeb a informace týkající se komplexních údajů o užívané medikaci. Data z akutní a ambulantní péče byla získána rozhovorem s pacienty a upřesněna ze zdravotnické dokumentace a z rozhovorů s ošetřujícím personálem. V lékárenské péči byly údaje získávány pouze strukturovaným rozhovorem s pacientem.

Výsledky: Geriatřiční pacienti v České republice, kteří se zúčastnili naší studie, trpěli nejčastěji 5 - 9 chronickými onemocněními (N = 789, 49,5 %) a nejvyšší procento pacientů užívalo 5 - 9 léčiv (N = 691, 43,1 %). Třetina geriatrických pacientů, jež se zúčastnila studie, měla problémy s inkontinencí moči. Dalším zjištěním bylo, že až třetina geriatrických mužů se léčila s benigní hyperplazií prostaty. V akutní péči užívali senioři nejvíce léčiv v množství 5 - 9 a 10 a více léčiv (N = 271, 46,0 % resp. N = 276, 46,9 %), v ambulantní péči užívali 5 - 9 léčiv (N = 308, 54,7 %), v lékárenské péči pak nejvíce 2 - 4 léčiv (N = 215, 47,8 %). Z analýzy našeho studovaného souboru je patrné, že nejvíce geriatrických pacientů (N = 479, 29,9 %) užívalo jedno anticholinergní léčivo. Nejčastěji byly z anticholinergních léčiv a jejich kombinací ve sledovaných souborech užívány: furosemid (1) a furosemid v kombinaci s warfarinem (2) v akutní péči (1/ N = 247, 41,9 %, 2/ N = 8, 1,3 %) a ambulantní péči (1/ N = 141, 25,0 %, 2/ N = 12, 2,1 %), metformin (3) a metformin v kombinaci s warfarinem (4) v lékárenské péči (3/ N = 72, 16,0 %, 4/ N = 5, 1,1 %). Po zhodnocení celkové anticholinergní aktivity lékových režimů, tak z 1050 geriatrických pacientů, jich nejvíce (N = 436, 41,5 %) užívalo kombinaci anticholinergních léčiv s celkovou aktivitou 0,50 až 1,49 (tj. s mírnou anticholinergní aktivitou).

Závěr: Na základě provedeného průzkumu jsme získali přehledné informace o užití jednotlivých anticholinergních léčiv a jejich kombinací českých geriatrických pacientů v akutní, ambulantní a lékárenské péči. Rovněž jsme analýzou dat získali informace o polyfarmakoterapii, množství užívaných anticholinergních léčiv současně a celkové anticholinergní aktivitě užívaných anticholinergních léčiv geriatrickými pacienty v České republice. Zpravidla byla předepisována anticholinergní léčiva a anticholinergní lékové režimy se slabou anticholinergní aktivitou a případy užití silně anticholinergních lékových režimů byly vzácné. Anticholinergní aktivitě užívaných lékových režimů je třeba věnovat neustále pozornost, jelikož případné nežádoucí účinky je třeba včas diagnostikovat a správně řešit, zejména ve vyšším věku, kde mohou být závažné dopady na nemocnost a kvalitu života seniorů.

Klíčová slova: anticholinergní léčiva, senioři, racionální předepisování léčiv, anticholinergní potenciál

Podpora: Tato práce vznikla díky účasti ve výzkumném projektu EUROAGEISM H2020, který obdržel podporu a financování od výzkumného a inovačního programu Evropské unie v rámci grantu Marie Skłodowska-Curie No. 764632 a byla podpořena i dalšími projekty výzkumné skupiny "Stárnutí, polyfarmakoterapie a změny terapeutické hodnoty léků ve stáří" vědeckého programu PROGRESS Q42- KSKF2 (vedoucí doc. D. Fialová), ke kterým patří předaplikační výzkum zaměřený na inovativní léčiva a inovativní léčebné technologie pod názvem InoMed, spolufinancovaný Evropskou unií (NO.CZ.02.1.01 / 0.0 / 0.0 / 18_069 / 0010046); SVV program 260 551, START projekt No START / MED / 093 CZ.02.2.69 / 0.0 / 0.0 / 19_073 / 0016935) a ICARE4 OLD Horizon 2020 project ID: 965341